

VIRÁGOS MÁRTA

A SIMONFFY UTCÁTÓL AZ EGYETEM TÉRIG:
AZ EGYETEMI KÖNYVTÁR ELSŐ ÉVTIZEDEI

FROM SIMONFFY STREET TO UNIVERSITY SQUARE: THE FIRST DECADES OF DEBRECEN'S UNIVERSITY LIBRARY. The University and National Library of the University of Debrecen celebrated the centennial of its foundation on the last day of September, 2016. The institution, which boasts the second largest deposit collection in the country, emerges from the system on account of its unique national services, as well as of its extraordinary priceless collection. Several components of this valuable collection still await careful exploration for the purposes of promoting scientific and scholarly activity, as well as of ensuring the possibilities of access for the general public. The present study highlights the stages of the initial placement of the university library and its subsequent relocation in the University's main academic building.

„Az egyetemi könyvtár önként érthetően csak a Nagyerdőn, az egyetemi épületek között építhető fel. Az a hatalmas koncepció, amely az egyetemet a Nagyerdőn egységes keretben kívánja kifejleszteni, oly természetessé teszi e követelményt, hogy annak bővebb megokolására kiterjeszkedni nem is kívánunk.” (Egyetemi Tanács 638-1915. számú felterjesztése a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumhoz)¹

A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára 2016. szeptember utolsó napján ünnepelte alapításának 100 éves évfordulóját. Az ország második legnagyobb gyűjteményével rendelkező intézmény nemzeti gyűjtőkörű könyvtárként nem csak egyedülálló országos szolgálataival emelkedik ki a rendszerből, de rendkívül gazdag gyűjteményével is, amelynek számos értékes része vár még gondos feltárára, valamint a tudományos kutatás és közélet számára a hozzáférés lehetőségének biztosítására. Jelen tanulmányban az egyetemi könyvtár kezdeti elhelyezésének és a Főépületbe történő átköltözésének mozzanatait mutatjuk be.

Az egyetem könyvtára

Debrecenben az 1910-es években az olvasóköri és kisebb szakszervezeti könyvtárakon kívül csak a már egyre inkább múzeumi gyűjteménnyé váló, gyarapodást alig mutató református Kollégiumi Könyvtár működött. A városi művelődési könyvtár csak 1919 nyarán kezdett kölcsönözni, Szabó György (később az Egyetemi Könyvtár igazgatóhe-

¹ A Debreceni Tudományegyetem Tanácsának 1915. évi június hó 7-én és 8-án tartott VII. rendes üléséből. DE Irattár, 638-1914/1915. etsz.

lyettese, majd rövid ideig igazgatója) még 1924-ben is így jellemezte a helyzetet: „[...] a cca. 100.000 lakosú Debrecenben az egyetemi könyvtáron kívül más, a tudományok összes ágait felölelő nyilvános könyvtár nincsen [...]”²

A debreceni egyetem gondolatának felvetődésétől az egyetem tényleges megvalósulásáig jó félévszázad telt el. Debrecen már az első vidéki egyetem létesítésekor is jelentkezett, és nem csak szívesen látta volna falai között, de nyomós érvekkel támogatta az állami intézmény alapítását. Az egyetem tényleges megvalósulását hosszas tárgyalások előzték meg. Az állam egyrészt a várossal, másrészt a főiskolát fenntartó Tiszántúli Református Egyházkerülettel tisztázta a megoldás módozatait. Nyilvánvaló volt már ekkor, hogy az egyetemi munka megfelelő könyvtári háttér nélkül elképzelhetetlen. A kollégium ugyan gazdag könyvtárral rendelkezett, ami alkalmasnak tűnt az új igények kielégítésére, a tárgyalások során azonban a könyvtár ügyét csak felületesen érintették, mert mind a két fél tisztában volt azzal, hogy ez lesz az egyik legnehezebben megoldható kérdés, amit aztán a 25 évig terjedő (1908–1933) huzavona igazolt is. Módis László „*A debreceni egyetemi könyvtár történeti adatai*” című közleményében majdnem 200 oldalon ismerteti ennek a negyedszázadnak a fordulópontjait, melyet három nagy szakaszra bont.³ Az első szakasz az 1911-től 1915-ig terjedő időszakra tehető, az első egyházkerületi döntésig, és a *kedvező kilátások korának* nevezhetjük. A második szakasz 1916-tól 1927-ig húzódik, és a *kérdés napirenden tartása* címmel jellemezhetjük, mert gyakorlatilag semmi érdemleges döntés nem született ebben az időszakban. A harmadik szakasz 1928-tól 1933-ig tart, és a *harcok éveinek* nevezhetjük.

Miután az egyetem Főépületének építése befejezéséhez közeledett, benne az egyetemi könyvtár számára tervezett hatalmas épületszárnyal, a könyvtárak kérdése nem csak a hivatalos szerveket foglalkoztatta, de a református közvéleményt is aktivizálta. Verzár Frigyes rektor a református Kollégiumi Könyvtár és az Egyetemi Könyvtár egyesítéséről szóló tervezetében még egyszer javasolta, hogy az egyházkerület a Kollégiumi Könyvtárat adja át letétként az államnak, hogy az az Egyetemi Könyvtárban kerüljön elhelyezésre. Végül is 1933-ban döntés nélkül kellett levenni a kérdést a napirendről. Az elhúzódo tárgyalások, még ha kudarccal végződtek is, az Egyetemi Könyvtár számára pozitívummal jártak, mivel a várt egyesítésre tekintettel a könyvtár épületrészét az eredetileg elképzelnél mintegy kétszer nagyobbra tervezték.

A könyvtárra vonatkozó első javaslat Kenézy Gyula tervezetében fogalmazódott meg először, 1908-ban. Ebben arra tesz indítványt, hogy az egyházkerületnek rendelkezésre kell bocsátania a kollégium Nagykönyvtárát és tudományos gyűjteményeit mindaddig, amíg az egyetem nem tudja kialakítani saját állományát. A tervezetet elfogadta az egyházkerületi közgyűlés és a városi közgyűlés is. A minisztériumba felküldött tervezetre a

² *A Debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem Évkönyve és Almanachja az 1923/24. tanévről*, 101–102.

³ Módis László, *A Debreceni Egyetemi Könyvtár történeti adatai (Második közlemény)* = *A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának Évkönyve 1954*, Kézirat, Debrecen, 1955.

vallás- és közoktatásügyi miniszter 4253-1911. számú leiratában a következőket rögzítette a könyvtárra vonatkozóan: „A debreceni kollégium könyvtárát, gyűjteményeit és múzeumát a debreceni egyetem összes tanárai és hallgatói a Tiszántúli Református Egyházkerület tulajdonjogának fenntartása mellett, szabadon használhatják. Ennek fejében a Tiszántúli Református Egyházkerület az államtól a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa útján legalábbis az eddigi évi segílyt továbbra is meg fogják kapni.”⁴

A sikertelen tárgyalások első menete után, 1915-ben kezdtek foglalkozni az önálló egyetemi könyvtár létrehozásának terveivel, melynek elhelyezését kezdettől fogva a központi épülethez kapcsolódóan képzelték el. 1916. március 16-án Csige Varga Antalt kinevezték a debreceni Magyar Királyi Tudományegyetem alakuló könyvtárhoz könyvtárórré, és egyben az igazgatói teendők ellátásával is megbízták. Csige Varga Antal személyéhez fűződnek az önálló egyetemi könyvtár megszervezésének kezdeti lépései. 1916-ban megindultak az alapozó munkálatok, majd az egyetem 1917-ben kibérelte a Simonffy utcai 2/b és 2/c városi bérház II. emeletét, melynek könyvtári célra történő átalakítását is már Korb Flóris műépítészre bízták, aki az egyetem tervezésére kapott megbízást.

Részlet Csige Varga Antal az egyetem rektorának írt felterjesztéséből:

„Nagyságos Rektor Úr!

Tüzetes utánjárás után tisztelettel azt szeretném jelenteni, hogy az egyetemi könyvtár elhelyezése céljára a következő négy helyiséget találtam figyelembe vehetőnek:

1. Özvegy Dr. Wangenheim Gyuláné Péterfia utca 48. szám alatti ház tulajdonosa hajlandó volna évi 4600 korona árért a földszinti 2 lakrészből álló helyiséget november hó elsejétől rendelkezésünkre bocsátani. Ezen helyiségek kellő számú olvasók befogadására nem alkalmasak, feltétlenül szükséges lenne átalakításuk és a bérlet lejárta után az eredeti állapot visszaállítása szükséges lenne.

2. A második Özvegy Csikós Sándorné Péterfia utca 18. szám alatti háza. Ez egy teljesen különálló nagy és szép kertes lakás, de csak átalakítások után válna alkalmassá. Ezt a tulajdonos nem engedi meg. Évi bére 7000 korona.

3. A Forgalmi Bank Ferenc József út 23. szám alatt a második emeleten lévő helyiségek. A hatablakos szoba jó raktárhelyiség lenne, de a hivatali és olvasó szobák nem lennének elérhetők. Rendkívül piszkos állapotban vannak, katonák voltak benne. Poloskás a feljárat, az intézményhez méltatlan. Évi bére 4500 korona.

4. A városnak Simonffy utca 2/B és 2/C számok alatti bérháza második emeleti helyiségei. Ebben a formában könyvtár céljára nem alkalmas, bizonyos átalakítások okvetlenül végzendők. A 4. szám alatt idecsatolt tervrajzon feltüntetett állapotában céljainknak valószínűleg 7-8 évig jól megfelel. A város 4000 korona bérért hajlandó 5 évre bérbé adni, mely idő alatt a felmondási jog csak bennünket illetne meg, de csakis abban az esetben, ha a könyvtár előbb volna egyetemi épületben elhelyezhető. Újabb öt évre 5000 korona

⁴ Idézi MÓDIS, i. m., 262.

évi bér mellett hajlandó a város a bérletet meghosszabbítani. Ezt a helyiséget az egyetemi építkezések művezetőségének egyik szakemberével, Paczó Mártonnal együtt néztem meg és ő műszaki én pedig könyvtári szempontból alkalmasnak, és a többi bérhelyiségekkel szemben összehasonlíthatatlanul megfelelőbbnek és olcsóbbnak találtuk.⁵

Csige Varga Antal felvette a kapcsolatot Korb Flórisral, aki az igazgató igényei és elvárásai szerint tervezte meg a könyvtár ideiglenes otthonát. A tervrajzot a mellékelt levél kíséretében küldte el.

DEBRECZENI M. KIR. TUD. EGYETEMI ÉPÍTKEZÉSEK. —
KORB FLÓRIS ÉPÍTŐZS.

Érkezett 1917 március hó 6-án kel. 60/1916. 17 számú nagy-
bérlet átadására foglalt helyiséggel megjelölés, a debreczeni
m. kir. tud. egyetemi könyvtárral Debreczen 10. sz. város
Főmunk. H. a. 2/4 - 2/2 számú házban tervezett irányban el-
helyezésre vonatkozó ábrák, rajzok, és költségvetés mellé-
kelés van csatolva. Tervezést megtekinteni. -

A költségvetést feladatokhoz is csatolva a tervezési-
rajzok ábrákhoz is javítási munkát figyelembe vételel,
a helyreállítás munkát tervezett megjelölés igazgató vállalkozással,
amelyet - 1917 szept. hó 15-ig teljesítendő költséggel beírás-
számlát adókkal összevetve költségvetés 4777 for. 10 fillér
számmal állít. megjelölésben, hogy a fenti, ábrákhoz a
helyreállítás munkát megjelölés, az azóta ábrákhoz
való költségvetéssel járó munkát költségvetés nem foglaltat-
tak. -

Debreczen 1917 márc. 14.

3 db. melléklet

Állásfoglalás
DEBRECZENI M. KIR. TUD. EGYETEMI ÉPÍTKEZÉSEK
KORB FLÓRIS ÉPÍTŐZS.

Székhely

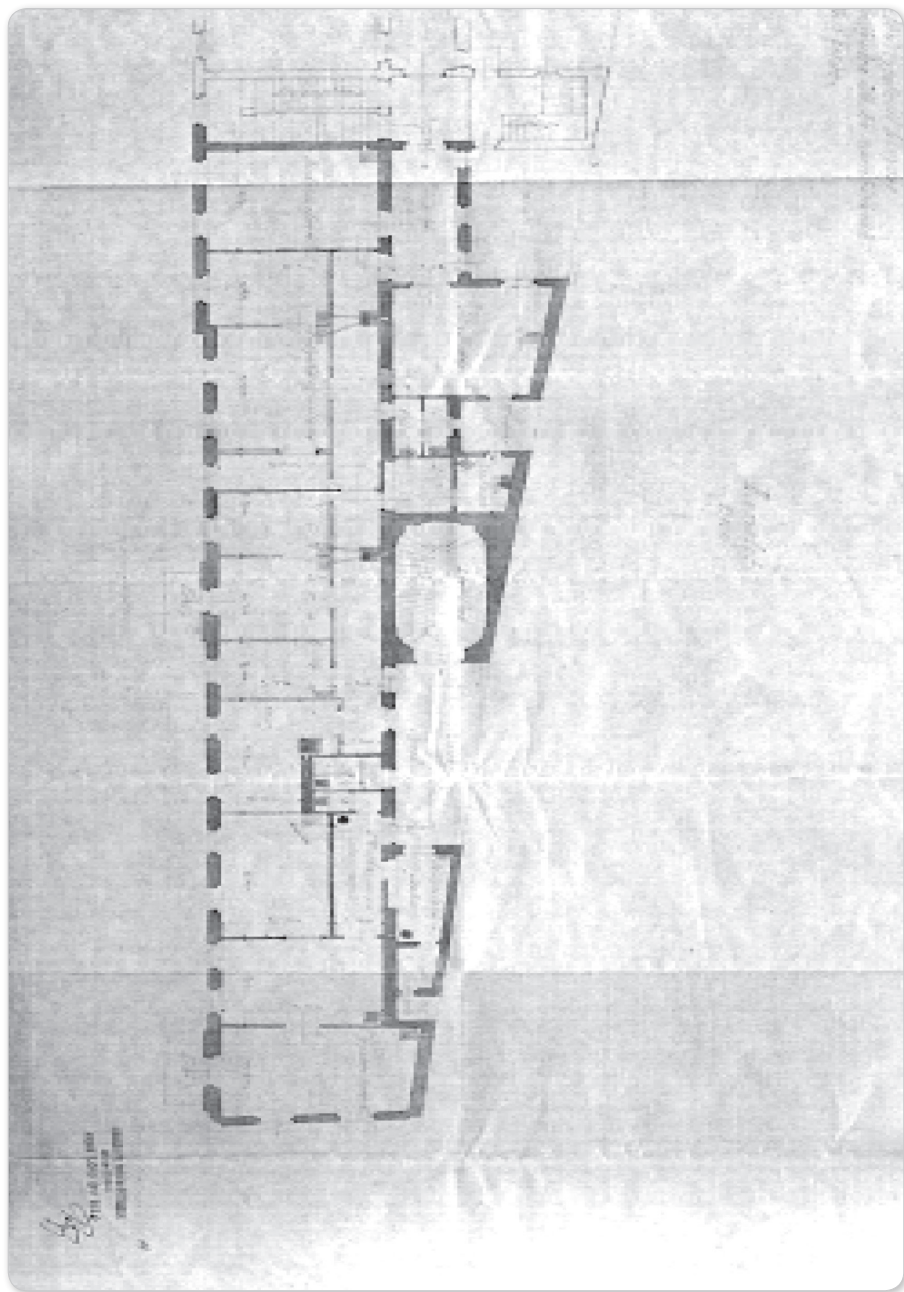
Cs. Varga Antal, munk.
egyetemi könyvtáros
megjelölés igazgató

Debreczen

ad 65-1917/6

1. kép Korb Flóris levele

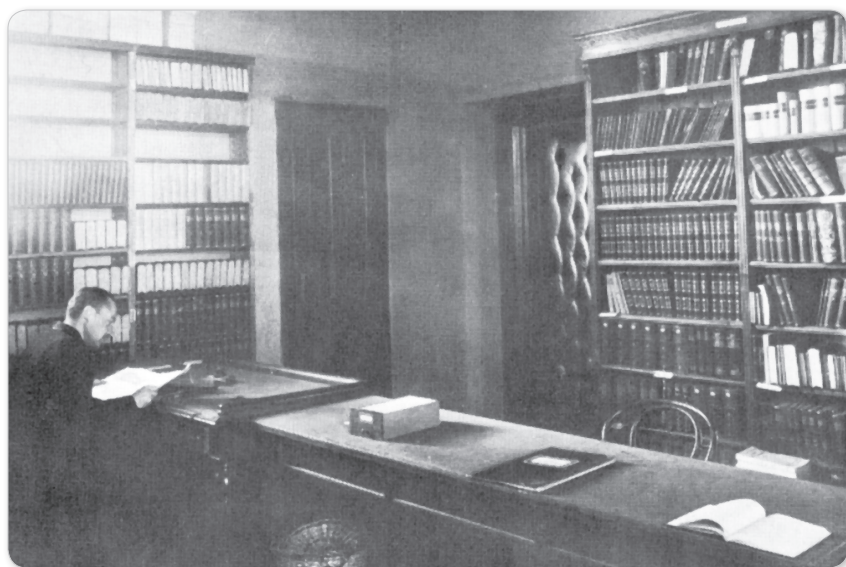
⁵ DEENK Irattár, 72-1916/1917.

2. kép Korb Flóris tervezte a Simonffy utca 2/b-2/c épület emeletéről

3. kép Az Egyetemi Könyvtár első otthona, 1916-tól 1932-ig

4. kép Az Egyetemi Könyvtár első olvasóterme

Cs. Varga Antal egy állomány, helyiség, javadalom és személyzet nélküli könyvtár élére került, de hamarosan napidíjasokat alkalmazott az akkor 10 000 kötetrel induló könyvtárhoz, melynek ünnepélyes megnyitására 1918. május 1-jén került sor. Sajnos, az épület felszerelésére, a helyiségek karbantartásához szükséges kiadások mind a könyvtár költségvetését terhelték, így alig maradt keret könyvbeszerzésre, és igazából a termék állapota sem felelt meg az olvasók igényeinek. Szinte minden ablak és ajtó rossz volt, az egyetemi tanárok olvasóterme nem volt fűthető. A siralmas állapotokat Medveczky Károly igazgató a következőképpen foglalja össze jelentésében: „[...] az olvasóterem melletti mellékhelyiségben a víztartály rossz, belőle a víz csepeg, és a falat átnedvesíti, az olvasóterem melletti szoba, amelyre műlthatatlanul szükségünk van, használhatatlan, mint-hogy a kéményből a füst és korom lecsapódik, s a szoba levegőjét egészségtelenné teszi”.⁶

Az egyetem épületének tervei

Az egyetem alapítását elrendelő törvény 1912. július 7-diki szentesítése után nem sokkal, már szeptemberben elkészült az a telekkönyvi bejegyzéseket elrendelő végzés, mely a Nagyerdő területéből a Debreceni Egyetem számára 1252 négyszögöl átadásáról intézkedik. A tervezést az Augusztához hasonlóan egy pesti neves építész, Korb Flóris⁷

⁶ DEENK Irattár, 110-1925/1926.

⁷ Korb Flóris egyetemi tanulmányait a berlini műegyetemen végezte, majd egy évig dolgozott a Kaiser és Grossmann hírneves építészirodában. Hazatérése után Budapesten 1884 és 1893 között Hauszmann Alajos irodájában tevékenykedett. Számos jelentős épületen dolgozhatott: részt vett az Országgház pá-

műegyetemi tanár végezte. A megbízást nem véletlenül kapta, hiszen – mint a századelő összes magyarországi egyetemi építkezéseinek tervezője – ennek a területnek a szakértője volt, és már az országgyűlési döntést megelőzően (1912 márciusában) elkészítette a leendő debreceni és pozsonyi egyetemek beépítési tervét. Ha kisebb módosításokkal is, de a Debreceni Egyetem Főépülete ezen elvek szerint valósult meg.

1917. évi április hó 19-diki dátummal fennmaradt egy nagyméretű, színes madártávlati kép, melynek jobb sarkában a tervleírás az alábbiakat rögzíti: „*A balkéz felőli hossz- tengely homlokterében a Tud. Egyetem Főépülete áll, melyben a Rektorátus, Dekanátusok, a Jogi- és Bölcsészeti Karok helyiségei, az Aula és az Egyetemi Könyvtár nyerne elhelyezést.*”

Ehhez képest az 1932. május 15-én megtartott nyitőünnepség után az új épületbe költözött az egyetem vezetése, gazdasági hivatala (kivéve az orvosi karét). A gazdasági hivatalok mellett a földszinten kapott helyet a tanárképző, a következő szinten a Hittudományi Kar helyiségei és a 400 m²-es Aula került. Egy szintet foglalt el a Rektori Hivatal és a Jogi Kar, majd felettük a Bölcsészeti egy 340 férőhelyes előadóteremmel, s végül legfelülre a természettudományi tanszékek kerültek. A könyvtárnak tervezett épületszárnyból is több helyiséget vettek igénybe egyetemi célokra.

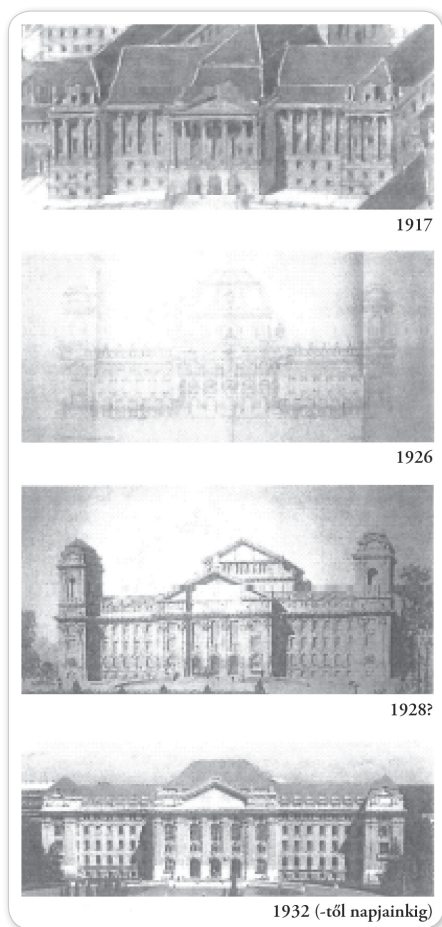

5. kép Korb Flóris 1917. április 19-diki „Elhelyezési rajza”
a Debreceni Tudományegyetemről

lyatervének kidolgozásában, a New York-palota és a Királyi Kúria építkezésein. Giergl Kálmánnal társulva önállósították magukat, és 1894-től 1906-ig számtalan közös munkát alkottak. Üzletházakat és rangos palotákat terveztek, melyekkel megalapozták hírnevüket, és sorra kapták a közmegrendeléseket: a Budapesti Egyetem új klinikai épületeit, a kolozsvári egyetem klinikai építkezéseinek folytatását és a kolozsvári Egyetemi Könyvtárat. Legszebb feladatuk 1903-ban a Zeneakadémia tervezése volt.

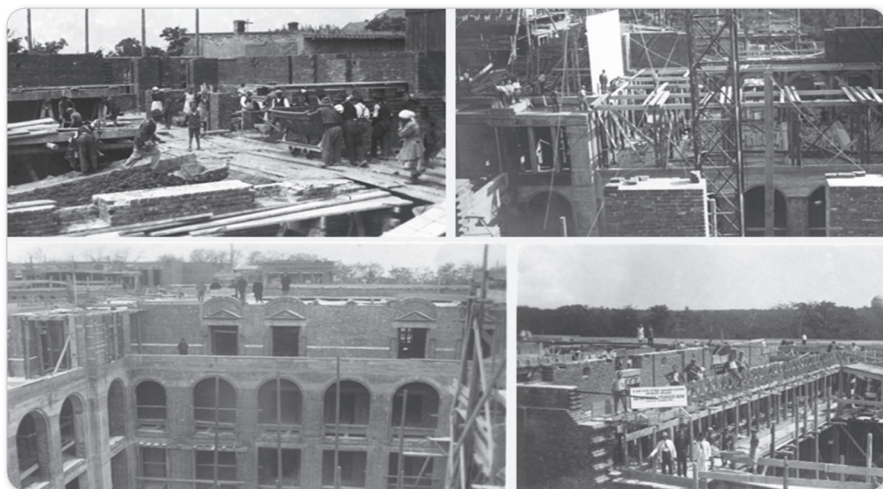
Az egyetem épületének tervei az évek alatt jelentősen módosultak. Ezeket a fázisokat foglalja össze a 6. ábra.

1928. március 1-jei dátummal van kiállítva az építési engedély, amihez csatolták az utolsó ismert tervvariációt, mely már csaknem minden lényeges dologban megegyezik a mai épülettel. A dátum nélküli homlokzati rajz világosan mutatja, hogy az előző terv gazdag építészeti díszjeinek józanul visszafogott módosítása mellett két igen jelentős változtatás történt: megszüntették a túlzottan hangsúlyos és drága, funkcióval nem rendelkező kupolát, helyette viszont lefedték a harmadik belső udvart, létrehozva ezzel az épület legnagyobbvonalúbb építészeti terét, a Díszudvart. Az építés folyamán a tervet még tovább egyszerűsítették, illetve gazdagították. A kupola elhagyásával ugyanis a közép homlokzatrész (rizalit) hangsúlytalanná vált, ezért egy magasabb tetőszakasz került kialakításra, míg a homlokzat két oldalszárnyán elhagyták a tornyokat.

6. kép Az épület terveinek módosulása

Külön említést érdemel, hogy az alapvetően falazott szerkezetű, hagyományos épületben olyan – akkoriban új – szerkezeti megoldások is alkalmazásra kerültek, mint a vasbeton, az acél és a nagyméretű üvegszerkezetek. Ez utóbbiak közül kiemelkedő építészeti és művészeti értéket képviseltek az Aula üveglakalai és a Díszudvar felülvilágító üvegszerkezete.

7. kép Az egyetemi építkezés képei

Amikor az egyetem a könyvtár számára kibérelte a Simonffy utcai lakást, legfeljebb 5 évre tervezte az ideiglenes elhelyezést. Senki nem gondolta, hogy 9 évvel a megnyitás után, 1927-ben még mindig csak az új könyvtár elhelyezéséről fog tárgyalni az Egyetemi Könyvtári Bizottság. Dr. Marton Géza egyetemi ny.r. tanár a bizottság január 11-diki ülésén részletesen ismerteti Korb Flóris tervrajzát:

„A könyvtár véglegesen az egyetem Főépületében lesz elhelyezve. A könyvtár helyiségei méretek szempontjából elegendők lesznek, ha egy-egy rendes emeletből, amilyenek az igazgatási helyiséghez kellene /ca. 4.6 m magas/ két könyvtári emeletet alkotnak. Ha a könyvtárat rendes, kétemeletű épületnek tervezik, ez a raktárban 5-6 könyvtár emeletnek felel meg, amelyben a könyvemeletek a könyvszekrények magasságában, tehát ca. 2.3 m magasságban helyezhetők el, és az emeletek padlóit ca. 2.3 m magasságban elhelyezett betonpadlók alkotják. A terv elkészítőjét a központi elhelyezés gondolata vezette, amikor az olvasótermet közbül helyezte el, s ettől jobbra és balra állnak könnyen elzárható módon a raktárak. Minthogy az olvasóterem mögé is állítható be raktár, a könyvtár épülete bővíthető. A részletkérdésnél kifogásolja azonban, hogy az olvasóterem előtt nincs ruhatár; a katalógusterem és a kölcsönző el van választva az egyik olvasóteremtől, az egyik lépcső helyébe továbbá egy WC elhelyezését kívánja.”⁸

⁸ DEENK Irattár, 77–1927/1928.

A központi épület terve szerint a könyvtár a következő helységekből áll:

Alagsor: lomtárak, raktárak

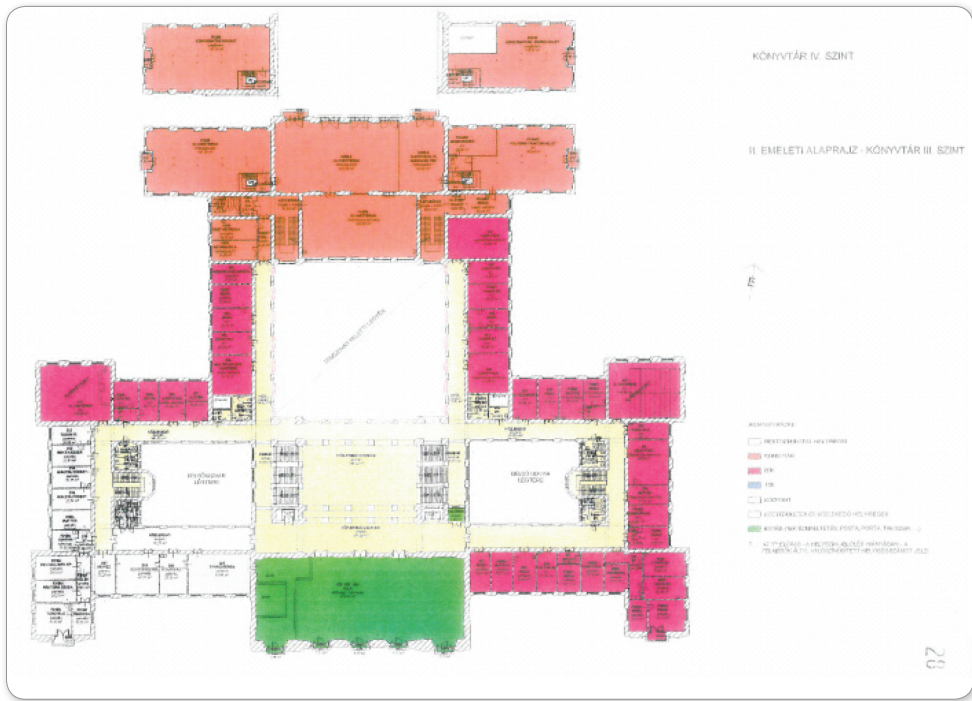
Alsó földszint: hírlapi repozitórium I., könyvkötészet, sokszorosítóműhely, kézi nyomda

Magasföldszint: előcsarnokok ruhatárakkal és mellékhelyiségekkel, kiállítási terem, előadóterem, igazgató szobája, bibliográfia, naplóterem, katalógusterem, díszművek szobája, ősnymtatványok szobája, repozitórium II.

I. emelet: olvasóterem, katalógusterem és kézikönyvtár, tanári olvasó, folyóirat-olvasó, repozitórium III. és IV.

II. emelet: kéziratár és dolgozó, levéltár, kéziratok és metszetek terme, repozitórium V. és VI.

Felépítmény: repozitórium VII. és VIII.⁹

8. kép A 2. szint alaprajza
(a narancssárga színnel jelölt rész a könyvtárhoz tartozó terület)

⁹ DEENK Irattár, 77–1927/1928.

Sorsdöntőnek bizonyult a könyvtár életében, amikor Nyíreő István¹⁰ 1929-ben a kultuszminiszter, Klebelsberg Kuno utasítására azzal a megbízással érkezett Debrecenbe, hogy az egyetemi könyvtár igazgatója legyen. Nyíreő, aki felelős vezetőként gondolkodott a vidéki egyetemi könyvtár sorsa felől, aktív részesévé vált a Főépület építkezésének. A könyvtárápítész és könyvtárszervezés kérdéseiben jelentős szakmai tapasztalattal rendelkező igazgató Korb Flórisral többször egyezett a könyvtári igényeket, amelyeket az építkezés irányítója figyelembe is vett, és a változtatások felterjesztésre kerültek a minisztériumba. Nyíreő egy késői nyilatkozatában így emlékezett erre: „[...] *ideiglenesnek mondott, ám a valóságban tartósnak bizonyult megbízással Debrecenbe mentem az ottani egyetemi könyvtár igazgatójának. Klebelsbergtől a Debreceni Egyetemi Könyvtár megtervezésére és berendezésére kaptam megbízást, de – sajnos – kissé megkésve [...] A tervező, a kiváló Korb Flóris építész, ugyanaz, aki két évtizeddel korábban a kolozsvári könyvtár épületét tervezte, jól ismerte a korszerű igényeket. A könyvtárat eredetileg olyan külön épületben akarta elhelyezni, amit a Főépülettel – a műegyetemi könyvtárhoz hasonlóan – hidfolyosó köt össze. A minisztérium azonban túlzott takarékoságból úgy döntött, hogy a könyvtárat be kell szorítani a Főépületbe. A velem egyetértő Korb támogatásával mégis tudtam valamit módosítani a már elfogadott terven. Sikerült a fűtőházat a Főépületből kitelepíteni, a könyvtári részt másfél emelettel magasítani és a raktárakat célszerűbbé tenni. Ily módon a raktár padlófelülete csaknem megduplázódott, 4500m² lett, mintegy félmillió kötetnyi férőhellyel.*”¹¹

Klebelsberg Kuno 1929. december 12-én kelt átirata 12 pontban rögzítette az új könyvtár helyiségeinek Nyíreő által javasolt változtatásairól szóló határozatát, amely többek között a könyvtár oldalsó bejáratainak kiiktatását, az olvasóterem dohányzó-erkélyeinek és a raktári szárnyak porlóerkélyeinek kialakítását, a földszinti ablakok vasráccsal való védelmét, az olvasóterem galériájának kérdését érintette, és a felmerülő költségek fedezéséről biztosította az Egyetemi Tanácsot.¹²

Nyíreő kiterjedt levelezést és rendszeres konzultációt folytatott az épület belső technikai berendezéseiről a tervezőkkel és kivitelezőkkel. A raktári vasszerkezetekről a Ganz és Danubius RT szakembereivel, a Schlick-Vajda féle vasállványzat tervezőivel tárgyalt. Precizítására jellemző, hogy még a polcozat színmintáit is elkérte. Szinte napi munkakapcsolatban volt az Egyetem Építető Bizottságával és az építésvezetőséggel.

A könyvtár élén töltött első év eredményeit és az építkezés jó ütemét látván a Könyvtári Bizottság kezdeményezte Nyíreő nyugat-európai tanulmányútját, hogy Ausztria, Németország és Svájc újabb épült könyvtárainak berendezését és technikai

¹⁰ Nyíreő István Kolozsváron szerzett jogi doktorátust, majd ugyanott a Bölcsészettudományi Karon könyvtártudományi, irodalmi, művelődés- és művészettörténeti előadásokat hallgatott. 1919-ben a vallás- és közoktatásügyi miniszter a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségéhez rendelte szolgálattételre. Munkakörébe tartozott a trianon után szétzilált könyvtárügy helyzetének felmérése, a vidéki múzeumi építkezések előkészítésében való részvétel.

¹¹ DEENK Irattár, 100/1929.

¹² DE Irattár, 1085/1929–30. etsz.

felszereltségét megismerve javaslatot tehessen a debreceni Egyetemi Könyvtárban megvalósítható megoldásokra. A Kultuszminisztérium anyagi támogatásával 1930 augusztusában és szeptemberében lezajlott tanulmányút alkalmával nemcsak a könyvtárépítéssel új lehetőségeit, hanem a munkaszervezés módját is figyelemmel kísérte, valamint kollegiális kapcsolatok felvételét kezdeményezte. A tapasztalatok alapján javasolta, hogy a korábban tervezett pater-noster rendszerű könyvfelvonók helyett zártkabinos személyliftek beállításával oldják meg a raktári könyvek le- és felszállítását, továbbá a különgyűjtemények elhelyezésének állományvédelmi és használati szempontból egyaránt előnyös megoldását, valamint a fényképezési laboratórium elhelyezését és felszerelését is a legkorszerűbb minták láttán javasolta. Külföldi irodaszereket gyártó vállalatoktól kért gyártmányismertetőket és árajánlatokat különféle „könyvtárüzemi” felszerelésekről: ORMIG sokszorosítóról, Adler írógépről, biztonsági iratfűző mappákról, rugós bélyegzőről.

1932 októberében végre megkezdődhetett a könyvtár költöztetése. Az akkorra már 100 000 kötetet meghaladó állományból először a feldolgozatlan új gyarapodást, majd a gondosan előkészített, rendezett könyveket s utoljára az olvasóterem kézikönyvtárát, a katalógusszekrényt és a bútorzatot szállították át.

„Bár a kedvezőtlen pénzügyi viszonyok következtében az épület belső befejezése és főképpen bebútorozása még igen sok feladatot ró a következő évekre, örömmel állíthatjuk, hogy az egyetemi telep középpontjában álló új intézet tágas repozitóriumaival a jövő fejlődésének legfontosabb lehetőségeit biztosítja.

A könyvtár átköltöztetése a téli hónapok ellenére igen kedvező körülmények között, programszerű gyorsasággal volt lebonyolítható. Az áthozott negyven társzekérnyi anyag terjedelmével megközelítette a három fakultását. A kellő előkészítés következtében sikerült mindent a végleges helyére juttatni.” – írta az igazgató az 1932/33. tanévi működésről szóló jelentésben.¹³

A szigorú munkarend és valamennyi alkalmazott munkája tette lehetővé, hogy a könyvtár napi 12 órában tartson nyitva, és nem csak a szigorúan vett könyvtári feladatokat végezze, de bekapcsolódjon az egyetem kulturális életébe is. Az 1934 nyarán rendezett *Debreceni Hét* programja keretében könyvtári bemutatókat lehetett tartani az érdeklődők számára.

A Debrecenbe látogató német nevelésügyi miniszter kíséretében Hóman Bálint is megtekintette a könyvtárát.

¹³ DE Irattára, 612/1932. jan. 2.

9. kép Nyíreö István fogadja a német nevelésügyi minisztert Hóman Bálint kíséretében

Felhasznált irodalom

- KOROMPAI Gáborné, *A Debreceni Egyetemi Könyvtár története évi jelentések tükrében I, 1916–1948*, Debrecen, 1988.
- SZÉKELY Katalin, *A Debreceni Egyetemi Könyvtár története 1925-től 1929-ig = Szemelvények a Debreceni Egyetemi Könyvtár történetéből (1912–1980)*, (Egyetemtörténeti Kiadványok 1.), Debrecen, 2009, 19–46.
- KOROMPAI Gáborné, *Nyíreö István (1893–1977), a Debreceni Egyetemi Könyvtár igazgatója 1929–1945 = Szemelvények a Debreceni Egyetemi Könyvtár történetéből (1912–1980)*, (Egyetemtörténeti Kiadványok 1.), Debrecen, 2009, 51.
- SÁRVÁRI Géza, *A Debreceni Egyetem műemléki főépületének rekonstrukcióját előkészítő műemléki állapotvizsgálat I*, Debrecen, 2006.
- VIRÁGOS Márta, *Az Egyetemi Könyvtár = A Debreceni Egyetem története 1912–2012*, szerk. OROSZ István, ifj. BARTA János, Debrecen, 2012, 386–402.

